

Archiv obce Lomnička

1894–1945 (1949)

Inventář

EL NAD č.: 111

AP č.: 232

Kateřina Nová, Zuzana Kliková

Plasy 2010

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce fondu	3
II. Vývoj a dějiny fondu	6
III. Archivní charakteristika fondu	6
IV. Stručný rozbor obsahu fondu	6
V. Záznam o uspořádání fondu	7
Seznam použitých pramenů a literatury	8

Přílohy:

Příloha č. 1: Seznam použitých zkratk	10
Inventární seznam	11

I. Vývoj původce fondu

Správa nad vesnickým obyvatelstvem spočívala do roku 1850 v rukou vrchnosti. V roce 1848 došlo ke zrušení poddanství, a tím i patrimoniální (vrchnostenské) správy, která pokračovala ve své úřední činnosti ještě po přechodnou dobu do roku 1850. Místo vrchnostenských panství se tak staly základem správy místní obce, a to na základě Stadionova prozatímního obecního zřízení č. 170 ze dne 20. března 1849, které stanovilo jako nejnižší články územní samosprávy obce. Vycházelo se hlavně z josefínských katastrálních obcí, s tím rozdílem, že sídliště se mělo stát buď obcí, anebo součástí obce jako tzv. osada.

V každé obci byly zřízeny dva orgány – obecní výbor (volený na tři roky) a obecní představenstvo. Obecní výbor byl kolegiální orgán, rozhodující většinou hlasů. Měl usnášecí a dozorcí moc a ze svého středu si volil obecní představenstvo, složené z obecního představeného – starosty, jenž prováděl usnesení obecního výboru, a alespoň dvou radních.

Činnost obecní samosprávy byla zahájena v roce 1850, když začaly fungovat i nově zřízené státní politické úřady. Po pádu absolutismu a vydání Říjnového diplomu byl roku 1862 vydán rámcový říšský obecní zákoník, který měl v některých svých ustanoveních přímou platnost, zatímco jiné jeho předpisy byly realizovatelné prostřednictvím zemských prováděcích zákonů. V roce 1863 vešlo v platnost obecní zřízení a řád volební pro Slezsko a v roce 1864 i pro Moravu a Čechy. Tato zřízení se vztahovala na všechny obce s výjimkou statutárních měst a v mnohém navazovala na Stadionovo prozatímní obecní zřízení. Podrobněji rozváděla ustanovení o místní obci a její působnosti (samostatné a přenesené), o osobách v obci, o působení obecního výboru, představenstva, o dohledu nad obcí, o spojení obcí, o hospodářství obecním atd.

Po vzniku ČSR bylo nutné novelizovat ustanovení o volebním řádu i o obecním zřízení, což se stalo zákony č. 75/1919 Sb. a č. 76/1919 Sb. Podle novely stálo v čele obce obecní zastupitelstvo (dřívější obecní výbor), které si ze svého středu volilo obecní radu (dřívější obecní představenstvo), tvořenou starostou a radními. Kromě toho byly v obcích zřizovány obecní komise, z nichž komise finanční a letopisecká byly ustavovány obligatorně, založení jiných komisí záviselo na rozhodnutí zastupitelstva. Nově zavedenou institucí se stal také obecní trestní senát, složený ze starosty a dvou členů obecní rady, který vykonával trestní působnost obce. Pokud zemský úřad rozpustil obecní zastupitelstvo, bylo povinností příslušného okresního úřadu stanovit pro obec přechodný orgán, a to vládního komisaře nebo správní komisi. Mimořádný orgán pak vedl správu obce až do volby nového obecního zastupitelstva.

Pravomoce obecní samosprávy však byly po roce 1918 postupně omezovány posilováním vlivu státních úřadů, což pokračovalo i v období existence Protektorátu Čechy a Morava. Volby do zastupitelstev se od roku 1938 nekonaly a uvolněná místa byla obsazována kandidáty, které schvaloval úřad německého oberlandráta. Volba starostů byla potvrzována říšským protektorem, později rovněž oberlandráty, a orgány německé moci měly rozhodující slovo i v záležitostech schvalování dosazených vládních komisařů, členů zastupitelstev nebo obecních správních komisí. Na základě vládního nařízení č. 4 ze dne 5. května 1945 obecní úřady zanikly a byly nahrazeny místními národními výbory.

Obec Lomnička (dříve též Lomička) leží 6 km jihozápadně od Plas na stejnojmenném katastrálním území v nadmořské výšce 463 m. Obec je nazvána podle potoka, který se původně jmenoval Lomnice (současný název je Lomanský potok), což označovalo lomnou, tj. hlučnou, lomoznou nebo z lomů vytékající říčku.

Poprvé je ves zmiňována v listině Soběslava II., který ji spolu s jinými lokalitami daroval plaskému klášteru v roce 1175. Přibližně v letech 1420–1502 vlastnili Lomničku Švamberkové, poté byla vrácena zpět plaskému klášteru, který ji společně se vsí a poplužním dvorem Lomany roku 1535 zastavil Oldřichovi Dubeckému ze Zap. V roce 1543 získali Lomničku i Lomany Gryspekové, jejichž majetek byl však roku 1623 zkonfiskován a obě vsi získal opět plaský klášter. Během třicetileté války byly Lomany vypáleny a zcela tak zanikly. K částečné obnově došlo ve 2.

pol. 17. století, když zde nechal opat Ondřej Trojer postavit nový dvůr. Po zrušení kláštera spravoval panství náboženský fond, a to až do roku 1827, kdy je koupil Klement Václav Lothar Metternich-Winneburg, který byl v roce 1850 posledním patrimoniálním držitelem Lomničky a dvora Lomany.

V novém územněsprávním členění v letech 1850–1945 připadla Lomnička s přiděleným místem Lomany do kraje Plzeňského a soudního okresu Manětín v politickém okrese Kralovickém. V roce 1857 je Lomnička uváděna jako osada místní obce Dražeň, ale na základě vyhlášení c. k. místodržitele pro Čechy č. 6963 z roku 1878 došlo k rozdělení Dražně na dvě místní obce, Dražeň a Lomničku. Vedle zmiňovaného dvora Lomany zahrnovala místní obec Lomnička od roku 1880 ještě hájovnu Senný dolík (někdy též Na Senovém dolíku), samoty Černou jámu (od roku 1900 již není zmiňována) a Chaloupky (poprvé uvedeny při sčítání lidu v roce 1930).

V obci žilo převážně české obyvatelstvo, živící se především zemědělstvím nebo prací v okolních továrnách v Kaznějově, Horní Bříze, na Vískách či v Mrtníku. V roce 1909 zahájila v Lomničce činnost kaolinová továrna bratří Drechslerů, a to na pozemcích soukromých i obecních. Koncem roku 1909 však zanikla a v těžbě, tentokrát pouze na soukromých pozemcích, pokračovala Plzeňská společnost pro kaolinový průmysl, s. r. o. Pravděpodobně pro nízkou kvalitu surového kaolinu a značnou vzdálenost ložiska od železniční stanice v Plasích byla výroba v roce 1923 zrušena. Továrnu v témže roce koupil podnikatel Zikmund Hofmann z Plzně, který zde začal s produkcí umělé pemzy, brousků a brusů.

Lomnička patřila k obvodu fary v Dolní Bělé, kam také docházely zdejší děti do školy. Dvůr Lomany a hájovna Senný dolík však byly přifařeny do Plas, a tak žáci z těchto lokalit navštěvovali tamější farní, později obecnou školu. Od roku 1885 začaly děti z Lomničky chodit do nově otevřené školy ve Dražni. Obecní zastupitelstvo v Lomničce však od počátku 20. století usilovalo o zřízení vlastní obecné školy, což se podařilo v roce 1919. Zprvu se vyučovalo v pronajaté místnosti domu čp. 28 a školní obvod tvořily Lomnička, Lomany a Senný dolík. V roce 1922 byly schváleny plány a rozpočet nové školní budovy, který činil asi 384 000 K. Obec si na tuto stavbu vypůjčila 300 000 Kč od manětínské záložny. Slavnostní otevření se pak uskutečnilo v roce 1923. Od roku 1921 měli zdejší žáci možnost pokračovat ve studiu na Měšťanské škole v Plasích a od roku 1939 na Měšťanské škole v Dolní Bělé. Obec přispívala do rozpočtu obou škol, protože do Plas docházely děti z Loman a do Dolní Bělé zase mládež z Lomničky.

Představitelé obce ustanovovali své zástupce do místních školních rad v Dolní Bělé, od roku 1885 v Dražni a od roku 1920 v Lomničce. Po zřízení újezdních měšťanských škol dosazovali své členy do újezdních rad v Dolní Bělé a v Plasích. Obec ještě platila příspěvky Lidové škole hospodářské v Dolní Bělé a měla rovněž svého zástupce v jejím školním výboru.

Významným představitelem kulturního a spolkového života byl řídící učitel Pavel Holec. Jelikož v Lomničce nebyl dostatek školních dětí, aby zaplnily obě třídy, byla druhá třída přeměněna v síň místní osvětové komise – nacházelo se zde jeviště jejího ochotnického odboru a obecní knihovna. Sám Pavel Holec působil nejen jako režisér, ale i jako poradce a kritik v osvětových komisích okresu Kralovice. Pro širší veřejnost rovněž pořádal populárně-naučné přednášky a hudební večery. Vedle ochotnického odboru místní osvětové komise máme doloženu činnost fotbalového kroužku či sboru dobrovolných hasičů, založeného v roce 1901. Podle údajů v obecní kronice zde vzniklo i několik místních odboček politických stran, a sice sociálně demokratické, národně sociální a republikánské, která měla v obci i svoji pobočnou organizaci – skupinu domkářů a maloročníků.

Poštovní úřad, telegraf, telefon a četnická stanice byly umístěny v Dolní Bělé. Nejbližší železniční stanice se nacházela v Plasích na trati plzeňsko-březenské, budované od 70. let 19. století. Katastrem obce procházely okresní silnice dražeňsko-plaská a lomničko-lomanská, vystavěná během první světové války. Elektrifikace obce proběhla pravděpodobně až ve 2. polovině 40. let 20. století. Příčinou bylo zřejmě velké finanční zatížení obce, způsobené stavbou nové školní budovy a nové nádrže pro případ požáru či velkého sucha.

Ke zdejší obecní zaměstnancům se řadili ponocný, zvoník, bubeník, hajný, lesní hospodář, polní hajný a ohledač dobytka. Vedle finanční komise fungovaly komise osvětová, stavební, sociální a také obecní trestní senát. V roce 1935 byla zvolena letopisecká komise a prvním kronikářem se stal Václav Bunda, který vedl zápisy do roku 1946.

Činnost obecního úřadu byla ukončena v roce 1945 ustavením místního národního výboru. Posledním a asi nejdéle úřadujícím doloženým starostou byl Václav Babor.

Počet obyvatel a počet domů

Rok	Počet obyvatel	Počet domů
1850	113	neuveďeno
1869	162	16
1880	239	24
1890	182	25
1900	196	27
1910	286	31
1921	305	37
1930	263	44

Seznam doložených starostů

Václav Beránek	1894 ?–1906
Antonín Bunda	1906–1912
Matěj Nový	1912–1919
Josef Podlena	1919–1923
František Pašek	1923–1931
Emanuel Půta	1931–1933
Václav Babor	1933–1945

II. Vývoj a dějiny fondu

Fond Archiv obce Lomnička tvoří písemnosti vzniklé z činnosti Obecního úřadu v Lomničce. Jedná se o 9 úředních knih, 4 podací protokoly a 1 karton spisového materiálu. Z dochované písemné dokumentace není zřejmé, kde a jakým způsobem byl materiál v době existence obecního úřadu ukládán.

Dne 20. září 1954 provedl okresní archivář Jaroslav Vavřík prohlídku a skartaci písemností na MNV v Lomničce a vybraný materiál obecního úřadu převzal do okresního archivu. K jeho zapsání do knihy přírůstků došlo dodatečně v roce 1996 pod číslem 974. Další písemnosti obecního úřadu předal do okresního archivu Městský národní výbor v Plasích v roce 1985 (č. př. 627).

Pamětní kniha obce vedená v letech 1935–1959 byla do okresního archivu předána Městským úřadem v Plasích dne 13. května 1994 pod č. př. 838 (OA-382-4/1-94). Kronika byla uložena do fondu MNV Lomnička č. EL NAD 112, protože většina záznamů v kronice pochází z období existence místního národního výboru.

III. Archivní charakteristika fondu

Původcem archivního fondu AO Lomnička je Obecní úřad v Lomničce. Pořádání a inventarizace proběhly na základě metodického pokynu Archivní správy MV (Metodický návod na pořádání a inventarizaci archivních fondů Archiv obce, Archivní správa MV v Praze dne 31. ledna 2000, čj. AS/1-284/2000).

V roce 1954 provedl okresní archivář Jaroslav Vavřík prohlídku a skartaci písemností na MNV v Lomničce. Josef Pankraz v roce 1962 vyhotovil soupis písemností Obecního úřadu v Lomničce. Tento soupis pak v roce 1988 doplnila Marie Vitoušová.

Časový přesah u inv. č. 3, 17 a 19 je dán následnými zápisy místního národního výboru. Tyto archiválie byly ve fondu ponechány, jelikož většina údajů vznikla v období existence obecního úřadu.

Během inventarizace nebyly vyřazeny žádné písemnosti. Celkový rozsah fondu činí 0,37 bm. Zápisy ze schůzí obecního výboru (zastupitelstva), rady a komisí (inv. č. 1–3) byly zařazeny do I. kategorie, ostatní archiválie do II. kategorie. Písemnosti jsou psané česky a v době zpracování fondu se až na drobná poškození prachem nacházely ve vyhovujícím stavu, nevyžadujícím restaurátorský ani konzervátorský zásah.

IV. Stručný rozbor obsahu fondu

Dochované zápisy ze schůzí obecního výboru (zastupitelstva), rady a komisí (inv. č. 1–3) poskytují informace nejen o činnosti obecní samosprávy v Lomničce, ale i o hospodářské a finanční situaci obce v 1. polovině 20. století. Další údaje vztahující se jak k fungování obecního úřadu, tak ke spolkovému a společenskému životu lze nalézt v pamětní knize obce z let 1935–1945 (1959), uložené ve fondu MNV Lomnička.

V. Záznam o uspořádání fondu a zpracování archivní pomůcky

Fond Archiv obce Lomnička 1894–1945 (1949) uspořádala Kateřina Nová a Zuzana Kliková. Inventář zpracovala Zuzana Kliková v srpnu 2009 a čistopis pomůcky zhotovila v březnu 2010 ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích.

V Plasích 16. 3. 2010

Kateřina Nová, Zuzana Kliková

Seznam použitých pramenů a literatury

- Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, *MNV Lomnička 1945–1959 /neuspořááno/, pamětní kniha 1935–1945* (1959).
- Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, Základní devítiletá škola Lomnička 1920–1966, školní kroniky, K 1–2.*
- Amtliches deutsches Ortsbuch für das Protektorat Böhmen und Mähren.* Prag, 1940.
- Bukačová, I. – Fák, J. a kol. *Severní Plzeňsko I. Historicko-turistický průvodce č. 6.* Plzeň, 1996.
- Dundera, J. A. *Království české statisticky-polohopisně popsané. I. díl – Kraj plzeňský.* Praha, 1845.
- Dyk, J. *Popis politického okresu Kralovického.* Praha, 1886.
- Fák, J. (red.). *Historie ochotnického divadla na severním Plzeňsku.* Plzeň, 2006.
- Flögel, J. *Praktická příručka pro obecní a okresní funkcionáře.* Praha, 1933.
- Hledíková, Z. – Janák, J. – Dobeš, J. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost.* Jihlava, 2005.
- Chytil, A. *Chytilův místopis Československé republiky.* Praha, 1931.
- Kočka, V. *Dějiny politického okresu Kralovického.* Kralovice, 1930.
- Kotyška, V. *Úplný místopisný slovník Království českého.* Praha, 1895.
- Míšek, M. – Royová, B. *Těžba kaolinu v Lomničce. Archivní zpravodaj, 1997, č. 3.*
- Nováková, B. a kol. *Zeměpisný lexikon ČR. Obce a sídla A–N.* Praha, 1991.
- Palacký, F. *Podrobný popis Království českého.* Praha, 1848.
- Profous, A. *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. II. díl – CH–L.* Praha, 1949.
- Reichsgesetzblatt, 1849.*
- Reichsgesetzblatt, 1862, Teil IV., (Nr. 13, 5. 3.).*
- Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850–1970.* Praha, 1970.
- Sbírka zákonů a nařízení státu československého, 1919 (částka 16., 31. 1. a 7. 2.).*
- Sbírka zákonů a nařízení státu československého, 1945 (částka 3., 5. 5.).*
- Schwarz, F. *Výklad zákona obecního: zřízení obecní a řád volení v obcích.* Praha, 1898.

- Seznam míst v Království českém.* Praha, 1872.
- Seznam míst v Království českém.* Praha, 1886.
- Seznam míst v Království českém.* Praha, 1893.
- Seznam míst v Království českém.* Praha, 1907.
- Seznam míst v Království českém.* Praha, 1913.
- Statistický lexikon obcí v Čechách.* Praha, 1924.
- Statistický lexikon obcí v Zemi české.* Praha, 1934.
- Sýkora, M. – Drozda, R. *1873–2003: Plzeňsko-březenská dráha 130 let.* 2003.
- Tereziánský katastr český.* Praha, 1964.
- Verzeichniss der Orts-Gemeinden im Königreiche Böhmen.* Prag, 1861.
- Vitoušová, M. – Kamenická, E. – Hubka, P. *Základní devítiletá škola Lomnička 1920–1966: inventář* [tiskem nepublikovaná archivní pomůcka č. 30]. Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, 1983.
- Vitoušová, M. – Vild, M. – Burdová, P. *Školy v Plasích 1872–1963: inventář* [tiskem nepublikovaná archivní pomůcka č. 35]. Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, 1987.
- Zákoník zemský Království českého,* 1878 (částka II., 23. 3.).
- Zákony a nařízení pro Království české,* 1864 (částka 2., 16. 4.).
- Zetek, F. J. *Popis politického okresu Kralovického.* Kralovice, 1932.
- Zevrubný popis rozdělení země Království českého.* Praha, 1854.

Seznam použitých zkratek

AO	Archiv obce
č. EL NAD	Číslo evidenčního listu národního archivního dědictví
MNV	Místní národní výbor
MV	Ministerstvo vnitra

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Č. ev. jednotky
I. Knihy			
	<i>Pamětní kniha</i>	1935–1945 (1959)	<i>MNV Lomnička</i>
1	Zápisy ze schůzí obecního výboru (zastupitelstva) (22. 3. 1902–18. 2. 1921)	1902–1921	K 1
2	Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, rady a komisí (13. 3. 1921–29. 2. 1936)	1921–1936	K 2
3	Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, rady a finanční komise (16. 6. 1936–29. 12. 1948)	1936–1945 (1948)	K 3
4	Parcelní protokol	1940	K 4
II. Spisový materiál			
1. Registraturní pomůcky			
5	Podací protokol (13. 8. 1904–2. 11. 1923)	1904–1923	R 1
6	Podací protokol (2. 12. 1927–1. 5. 1935)	1927–1935	R 2
7	Podací protokol (1. 5. 1935–2. 1. 1940)	1935–1940	R 3
8	Podací protokol (11. 1. 1940–4. 11. 1942)	1940–1942	R 4
2. Spisy			
9	Voličský seznam	[1927]	N 1
10	Pojistné smlouvy obce	1932–1942	N 1
11	Stavba vodní nádrže	1924–1931	N 1
12	Přídělová listina o drobném přídělu v katastrálním území obce	1931	N 1
13	Snížení nájemného z pískové haldy Pemzovým závodům Zikmunda Hofmanna	1933	N 1
14	Propouštěcí prohlášení od Záložny v Manětíně ohledně hypotéky obce	1929–1930	N 1
III. Účetní materiál			
1. Účetní knihy			
15	Hlavní kniha	1894–1919	K 5

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Č. ev. jednotky
16	Hlavní kniha	1934–1942	K 6
17	Hlavní kniha	1943–1945 (1947)	K 7
18	Pokladní deník	1933–1939	K 8
19	Pokladní deník	1940–1945 (1949)	K 9

Název archivní pomůcky:	Archiv obce Lomnička
Značka archivního fondu:	AO Lomnička
Časový rozsah:	1894–1945 (1949)
Počet evidenčních jednotek:	14 (9 úředních knih, 4 podací protokoly, 1 karton)
Počet inventárních jednotek:	19
Rozsah v bm:	0,37 bm (úřední knihy – 0,18 bm, podací protokol – 0,08 bm, karton – 0,11 bm)
Stav ke dni:	16. 3. 2010
Zpracovatelé archivního fondu:	Kateřina Nová, Zuzana Kliková
Zpracovatel archivní pomůcky:	Zuzana Kliková
Počet stran:	14
Počet exemplářů:	4
Schválila:	Martina Matušková dne 16. 3. 2010 – č. j. SOAP/060-125/2010